

BUITEN

10^e JAARGANG N°. 11.

ZATERDAG 11 MAART 1916.

Foto C. Steenbergh.

WINTERGEZICHT BIJ OVERSTROOMD BUIKSLOOT.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

WINTERGEZICHT BIJ OVERSTROOMD BUIKSLOOT. ILLUSTR. BLZ. 121	
TERUG UIT HET RIJK DER DOODEN. UIT HET FRANSCH	
VAN GASTON LEROUX (11)	122
TWEE STEDEN VAN WALCHEREN, DOOR DR. H. BLINK,	
GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 124—128
KOEIENTROUW.	BLZ. 126
VAN EEN OUD WIJVEKEN, DOOR MAURITS PEETERS	126
OVERWINTERING, DOOR A. B. WIGMAN, GEÏLLUST. BLZ. 128—129	
ONTWERP EENER MODERNE SCHOONHEIDSLEER VOOR DEN	
TUINAANLEG, (IV), DOOR LOUIS VAN DER SWAFLMEN,	
GEÏLLUSTREERD	BLZ. 130—131
DE BLAUWE MUUR, UIT HET ENGELSCH VAN RICHARD	
WASHBURN CHILD (32)	BLZ. 131
DE MOEN „DE STIER”, AAN DEN MARESELINGEL TE	
LEIDEN. ILLUSTRATIE	132

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlyke Nummers kosten 8 dagen na de verschijning 15 cts., daarna wordt de prijs 25 cts.

TERUG UIT HET RIJK DER DOODEN

Uit het Fransch van GASTON LEROUX.

(11)

MET overschoenen en regenmantels aan gingen zij te voet, omdat zij, al regende het ook, lust hadden samen een wandeling door de velden te maken. Sedert den vorigen avond bleven zij bij elkaar.

Na twintig minuten kwamen zij aan de villa. Het was een klein vierkant huis van twee verdiepingen en witte, kale muren; de ramen waren bijna altijd met grijze luiken gesloten. Verder een dak met leien, geen lijsten, geen balkons, geen enkele versiering.

Een hooge muur omringde den tuin, die van het huis tot aan het jaagpad liep, waarop men door een poortje kwam, dat altijd gesloten was. Aan dien kant staken de vermoldde pilaren en het spitse dak van een ouden koepel boven den muur uit.

Jacques belde aan. Een oude dienstbode deed hen open en toen zij hen herkende zeide zij: „Mevrouw zal erg blij zijn meneer en mevrouw te zien”.

„Zij is toch niet ziek?” vroeg Fanny.

„t Is alsof zij vermoeid is en toch voert zij niets uit!” antwoordde de dienstbode. Nadat zij hun overschoenen had aangenomen, liet zij hen in een salon, die muf rook van 't weinige luchten. Zij namen plaats. De stoelen waren daar van Utrechtsch fluweel, in de andere kamers van rips. Vóór iederen stoel lag een rood kussentje, waar de bezoekers hun voeten op konden zetten. Op den schoorsteenmantel stonden onder drie kolpen een zwart marmeren pendule en twee zilveren kandelaars. Op de pendule was een bronzen beeldje, dat een Romeinsch krijgsman voorstelde. Kleine ronde kleedjes lagen op de meubels. In een glazen kastje lagen een menigte ivoren voorwerpen, schelpen en een struisvogelei uitgestald.

„Wat is het hier gezellig!” mompelde Jacques tusschen zijn tanden.

„Vooral, als je gedroomd hebt, slotvrouw van „de Rozen-gaarde” te worden!” antwoordde Fanny.

„Dat is waar”, fluisterde Jacques, „daarvan zouden de sterkste hersens in de war raken”.

Zij zwegen, want zij hoorden 't ruischen van een japon door de gang en de deur werd open gedaan. Het was Martha. Zij leek in haar witte peignoir, die om haar magere ledematen flodderde en met haar wassen gezichtje, meer dan ooit op een geest. Haar

groote zwarte oogen begonnen hoe langer hoe onrustbarend te schitteren. Zij stak hun hartelijk haar beide handen toe.

„O, wat ben ik blij.... wat ben ik blij, dat u hier is, als u niet gekomen was, had ik niet tot morgen kunnen wachten, met naar u toe te gaan! Ik zou weer ontsnapt zijn, want u zijt mijn vrienden, is 't niet? Dokter Moutier heeft het gezegd en dan, meneer Jacques, u moet.... Stil!.... wacht even!....”

Zij ging aan de deur luisteren en kwam toen bij hen terug met een vinger op haar bloedeloze lippen:

„Wij moeten voorzichtig zijn met de oude dienstbode; we kunnen haar niet vertrouwen hoor! maar ik kan nu altijd uitgaan, als ik wil, want ik heb vanmorgen ontdekt, dat de sleutel van de schuur op het tuinpoortje past en mijn tijd zoek te brengen 's nachts niet in den koepel te blijven en mijn tijd zoek te brengen met de armen naar hem uit te strekken; als hij komt, begint hij mij misschien meenemen naar het rijk der dooden. Ik zou en mij misschien meenemen naar het rijk der dooden. Ik zou zoo graag dood willen zijn, nu hij dood is! O, ik hoop er niet lang meer te wezen, maar ik zeg u, meneer Jacques, en Mevrouw de la Boissière is 't zeker met mij eens: u moet uw broer wreken! De moordenaar van uw broer kan maar niet kalm tusschen de menschen blijven rondloopen, u moet er zich mee gaan bemoeien. Denk toch eens, dat ik elken dag met hem aan tafel zit! De hoop, dat hij zeker ontmaskerd zal worden, houdt mij staande; dit bid ik elken avond tot God en 's nachts zendt God André tot mij, om me de noodige aanwijzingen te geven.... aanwijzingen, meneer Jacques, die ons van alles op de hoogte zullen brengen en gauw ook.... Vannacht is hij teruggekomen.... stil! ik hoor de oude meid door de gang sluipen, ik kan die oude meid niet vertrouwen, zij is misschien wel medeplichtige.... alles is mogelijk.... zij luistert aan de deuren!....”

Zij deed de deur half open en zei luid, gemaakt beleefd, maar volgens haar idee zeer natuurlijk klinkend: „Het regent niet meer. Laten wij den tuin eens ingaan!”

Bij 't begin van den tuin kwamen zij de oude dienstbode tegen, die een goedig gezicht had. Deze Nathalie had gediend bij de eerste mevrouw Saint Firmin en zij had de tweede mevrouw nooit geplaagd. Zij was in de schuur en druk bezig met haar wasch. Maar zij kende haar wereld en vroeg of zij meneer en de dames ook met iets kon dienen.

„Neen, met niets”, riep Martha heftig, „ik neem liever niets! De koekjes zijn muf! Je kunt niet ontkennen, Nathalie, dat ze muf zijn!”....

Verdrietig haalde Nathalie achter haar rug medelijdend de schouders op, tikte op haar voorhoofd en mompelde: „die arme mevrouw, die arme mevrouw!!!”

Martha voerde de anderen in den tuin.

„Behalve dat ze nog vergiftigd kunnen zijn!” ging zij door. „Je kunt nooit weten! ik zelf, ik eet van alles, wat hij me voorzet, in de hoop te zullen sterven. Maar met u is dit een ander geval, is 't niet?”

Zij volgden haar en kwamen zoo alle drie door de middelste laan, waarlangs taxisboomen en vruchtboomen stonden, die zoo oud waren, dat de witte schors er bij neerviel. God, wat was die tuin somber! Het regende niet meer, maar 't was alsof de tuin met de druppels, die van de leelijke, kromme takken en van hun laatste bladeren afvielen, zijn voor eeuwig vervlogen jeugd beweende, waaraan niemand ooit had gedacht om die te vernieuwen. Martha had een doekje om haar schouders geslagen, waar zij zich huiverend inwikkeld. terwijl zij haar bezoekers opwachtte. Meneer en Mevrouw de la Boissière begrepen best, waar zij hen naar toe bracht. Zij ontdekten in de verte een dubbele rij lindes en links den veelbesproken koepel, waar Martha een gedeelte van den nacht doorbracht.

Het was een klein rustiek houten koepeltje, met mos bedekt, waarvan het puntige dak met dikke ranke klimop overgroeid was, als de pluim van een ouderwetschen hoed opgebonden. De treden waarlangs men op het bordesje kwam, waren beschimmeld en brokkelden af van ouderdom en vocht. Een wormstekige houten leuning, die als men de hand erop steunde doorboog, liep langs de trap.

Martha scheen ongeduldig.

Toen zij alle drie in den koepel waren zei zij dadelijk: „Hier kan ik u goed vertellen, wat ik u te zeggen heb, niemand zal ons hooren en van deze plaats af kunnen wij alles zien, wat er gebeurt.... kijk”, zei ze eensklaps, de arm uitstrekkend: „van dien kant komt hij steeds!”

Over den muur zagen zij voor zich in de vochtige schemering, die reeds een nevel boven de kalm stroomende rivier uitspreidde, een klein boschje wilgen, waaraan een oud schuitje vastgebonden lag. Op dit verlaten hoekje aan den oevers viel bovendien nog de schaduw van 't groepje populieren.

„O, wat is het hier somber!” kon mevrouw de la Boissière niet nalaten te zeggen.

„Ja, maar u weet niet hoe mooi het hier bij helderen maneschijn is, als hij net als Jezus over de rivier zweeft. Ik verzeker u, dat hij over 't water loopt en het van hem heel natuurlijk lijkt.... Hij komt hier aan den oever aan land.”

„Maar, kleintje, dan moet hij op die oude schuit komen!” riep Jacques „en het rammelen van een ketting, dat je hoort, is het vastbindt.”

„Maar laat mevrouw Saint-Firmin toch uitspreken.... Je

begrijpt toch wel dat als het zoo eenvoudig was, Mevrouw Saint-Firmin dat ook wel bemerkt zou hebben".

"U heeft volkomen gelijk, Mevrouw, ik ben niet blind, noch doof, noch gek, wat mijn man ook moge zeggen...."

"Tegen hoe laat komt hij?" vroeg Fanny.

"Gewoonlijk tegen vier uur, 's morgens, Mevrouw, maar ik sta op elk uur van den dag gereed en word niet moede hem op te wachten, nu ik weet, dat hij komt of kan komen, want het is hem klaarblijkelijk niet mogelijk elken nacht te komen; maar ik, ik wacht iederen nacht op hem.... dat vertelde ik u immers al.... nadat hij aan wal gestapt is, meestal hier, maar soms verschijnt hij zonder dat ik weet van welken kant, want eensklaps zie ik hem. Hij strekt heel stil, heel stil, zijn armen naar mij uit, ik hoor geen voetstappen, ik hoor alleen het zachte gerammel van ketens, dat naar 't schijnt, altijd de geesten begeleidt, die in de macht van den dood zijn".

"Arm kind, arm kind!" viel Jacques haar weer in de rede. "Waarom heb je dat toch gelezen? Waar heb je dit gedroomd?"

"Hou toch alsjeblieft op, Jacques", zei Fanny uit haar humeur.

"Ik heb gemeend, dat ik droomde!... Maar nu ben ik zeker, dat hij komt, dat hij op me wacht, dat hij mij altijd nog liefheeft". verzekerde Martha, terwijl zij een engel gelijk, haar hoofd schudde. "De arme, lieve ziel is wel te beklagen, met de roode wond aan de slaap. Zij rekent er waarschijnlijk op, dat ik haar zal wreken, maar ik ben zoo zwak, och zoo zwak en als u mij niet helpt zal 't mij nooit gelukken".

Zij gaf hen beiden een hand en drukte die met een kracht, waartoe zij haar niet in staat hadden geacht.

"Beloof u mij, dat u mij zult helpen, dan zal ik u vertellen, wat hij mij vannacht gezegd heeft?"

"Je weet wel, dat we veel van je houden, kleine Martha", zei Fanny.

"Dat wil ik niet van je weten, je moet tegen me zeggen: ik zal je helpen!"

"Goed, we zullen je helpen".

"Ziezoo, dank je, nu ben ik gerust. Hij heeft me een groot geheim toevertrouwd, dat ons misschien van veel nut kan zijn. Hij heeft diep bedroefd, o zoo bedroefd tegen me gezegd: „Martha, Martha, ik wil in gewijden grond rusten, ga mijn lijk zoeken!"

Toen heb ik hem gevraagd: „Vertel me dan eens, waar je lijk is, André? Hij antwoordde: „Wel, mijn lijk is in mijn koffer! En daarop is hij als een rookwolk verdwenen. Wat zegt u daarvan — we weten nu, waar zijn lijk is, nu moeten we nog ontdekken waar zijn koffer staat.... dat zal misschien moeilijk wezen, er is dikwijls maanden of jaren naar lijken in koffers gezocht. Herinnert u zich de kwestie nog, waarover ons dokter Moutier zooveel gesproken heeft, de zaak Gouffé. Ik geloof.... enfin, we moeten erg voorzichtig zijn, want Saint Firmin zal wel voorzorgen genomen hebben. Kom, laten we nu vlug naar beneden gaan en naar huis toe, want mijn man komt weldra terug. Hij moet ons alle drie in de salon aantreffen, terwijl we doodonschuldig over den regen zitten te praten".

Maar toen ze van 't koepeltje aan het water terug waren, nam Fanny met een paar woorden afscheid en zij sloegen op de vlucht. Men kon 't niet anders noemen.

Jacques was niet in staat te spreken.

Fanny had nauwelijks een beleefdheidsfrase uit haar droge keel kunnen stooten. Zij kreeg 't eerst wat van haar koelbloedigheid terug.

"Wij moeten te weten komen, wat dit alles beduidt.... Wij kunnen niet meer om dit kleine ding lachen".

"Ik heb nooit om haar gelachen", zei Jacques, wiens bleekheid Fanny verschrikte.

"Kom tot je zelf", zei zij tegen hem. "Wij moeten ons vooral niet kinderachtig aanstellen".

"'t Is verschrikkelijk!" mompelde Jacques, „toen ze 't mij vertelde, dacht ik ineen te zullen zinken. Die kleine heeft visioenen; ik begin te gelooven, dat Moutier misschien niet heelemaal ongelijk heeft met te beweren...."

"Zwijg toch, Moutier houdt ons voor den gek! Je wordt toch ook niet krankzinnig, net als Martha hè? André ligt niet te vergeefs erin! Als André haar werkelijk verscheen, als André iets kon doen, zou hij ons zijn kinderen al afgenomen hebben! Maar hij kijkt er niet naar om!"

"'t Is waar, wat je zegt!"

"Weet je, wat ik denk? Ik denk, dat zij werkelijk iemand ziet, geen verschijning, geen geest, maar een levend iemand, die misschien, ik zeg misschien, maar die in elk geval bij de zaak betrokken is," en zij fluistert in zijn oor: „die je in het bosch bezig gezien heeft, met het lijk in den koffer te leggen! Dat denk ik. Iemand die zich niet wil in opspraak brengen, die geen enkele aanwijzing wil geven, maar die Martha en haar mystieken aanleg kent en dit middel uitgevonden heeft om haar op het spoor te brengen; dat geloof ik en het is veel ernstiger, dan al jouw spookverhalen."

"O", zei Jacques, die zich tegen een boom steunde, want hij kon niet meer lopen, „we moeten weten waar we aan toe zijn — en in dat geval. In dat geval?"....

"We moeten zonder een minuut te verliezen handelend optreden".

Fanny nam hem onder den arm, trok hem voort en trachtte hem weer wat van zijn oude geestkracht bij te brengen. Maar hij was als gebroken.

XVI. VIER UUR 'S MORGENS.

Twee onbewegelijke schaduwen stonden den volgenden morgen om vier uur achter een haag op enkele schreden van het koepeltje aan 't water. Van de plaats, waar zij zich bevonden, konden zij den geheelen oever van 't boschje wilgen tot links den tuinmuur bespeuren en verder overgaand in de duisternis van een schaars door de maan verlichten nacht het boschje populieren, waar het bosch van Sénart eindigde.

In den muur bevond zich een poortje, dat altijd op slot was. In den koepel was niemand te zien, die over de rustieke leuning hing, wachtend op het nachtelijke geheim.

"Zij hebben vanavond elkaar misschien geen rendez-vous gegeven", fluisterde Jacques Fanny in het oor.

Zij bleven geduldig wachten, want zij wilden de waarheid weten. Half vijf.

Plotseling wordt het poortje zachtjes open gedaan en een witte gedaante verschijnt op den drempel.

Het is Martha.

Zij is evenals vanmiddag in haar witte japon en haar sjaal hangt over de bibberende schouders.

Zij doet twee passen, als in een droom. — Zij loopt langzaam. Zij lijkt wel een somnabule. — Zij strekt de armen uit, kijkt om zich heen, staat stil voor het vormlooze vreemde schaduwbeeld van de wilgen en roept met een diepe, hartstochtelijke stem:

"André! André!"

"Zie je wel, dat zij droomt?" vroeg Jacques.

Fanny kneep zijn hand alsof zij die wilde breken.

"Hou je toch stil! Hoor je niet het rammelen van een ketting?"

"Jawel, maar dat is de ketting van de schuit!"

"Wacht even!"

"Maar Martha zal in het water vallen!"

"Nu, en wat zou dat?" antwoordde Fanny's stem.

Maar Martha viel niet in 't water, zij liep langs den kant, boog zich over de rivier en strekte haar beide armen even wijd voor zich uit: onrustbarend om te aanschouwen, terwijl haar zachte, smee-kende stem herhaalde: „André! André!"

Maar zij viel niet.

Een oogenblik stond zij totaal onbewegelijk, als in geestverrukking, 't scheen wel dat zij tot iemand sprak en teekens met hem wisselde. Toen met 't hoofd in de schouders en met slap neerhangende armen, liep zij weenende naar het poortje terug!

Om geen enkele van haar bewegingen te missen, waren Fanny en Jacques langzamerhand uit hun schuilplaats te voorschijn getreden.

Zij waren overigens overtuigd, dat zij met iemand in den toestand van een somnabule te doen hadden en zij handelden niet meer erg voorzichtig.

Fanny zei tegen Jacques:

"Heb je haar gezien? Heb je haar tegen haar doode hooren spreken? Morgen zal ze ons weer vertellen, dat zij hem gesproken heeft!"

"Het verschrikkelijkste is nog," antwoordde Jacques, „dat zij ons misschien evenals vandaag zal vertellen wat de doode haar geantwoord heeft!"

Zij hadden dit met gedempte stem gesproken, maar zagen toch, tot hun schrik, plotseling de witte gestalte van Martha stilstaan en zich tot hen wenden met de woorden:

"Neen, neen, vanavond heeft de doode niets tegen mij gezegd! De doode is niet gekomen en toch heb ik hem wel geroepen en heb ik tegen hem gesproken, ik heb alles wat ik op mijn hart had aan hem verteld, maar hij is niet gekomen. Er is niets aan te doen, dan misschien op een anderen nacht".

En zij veegde met een vinger haar tranen af en vervolgde daarna kalm:

"En wat u betreft, beste menschen, ik wachtte op u, o, ik wist wel, dat u zou komen! Van 't oogenblik af, dat mevrouw de la Boissière mij gisteren vroeg: „Hoe laat komt uw geest?" begreep ik best, dat u zou komen. Gij wilt u rekenschap geven en wensch te weten of ik niet wakende droom, dat is heel natuurlijk. 't Treft nu ongelukkig, dat hij juist vandaag niet verschenen is, want dan zouden we alle vier met elkaar gesproken hebben!"

Toen zij dit niet in een droom, maar bij volle bewustzijn gezegd had, drukte zij hen beiden de hand als goede bekenden, die zij blij was ontmoet te hebben vóór zij naar huis terug ging en werkelijk ging zij naar huis na zorgvuldig het poortje gesloten te hebben.

"Wat het buitengewone is," zei Fanny tegen Jacques toen zij alleen waren....

"Dat wij hier zijn," antwoordde Jacques, „laten wij weggaan!"

"Ik heb haar nog nooit zoo helderziende ontmoet".

"Zij redeneert heel verstandig! En, zie je, zij heeft net als wij, geen geest gezien. Laten wij nu weggaan". Maar plotseling rilden zij beiden, want opnieuw vernamen zij in den donkeren nacht het gerammel van een ketting.

(Wordt vervolgd).

SHETLANDSCHE PONIES.

Lezers van „Buiten", die in het bezit zijn van Shetlandsche ponies en ons in staat willen stellen een geïllustreerd artikel over deze diertjes op te nemen, worden vriendelijk verzocht dit aan ons mede te deelen.

RED.

Schubert.
Foto C. Steenberghe.

OVERBLIJFSELEN VAN HET BEGIJNHOF TE MIDDELBURG.

TWEE STEDEN VAN WALCHEREN.

I. OPKOMST EN STADSSCHOON VAN MIDDELBURG.

EEN der vriendelijkste streken van Nederland is het heerlijke eiland Walcheren, de „Tuin van Zeeland”. In zijn bekoorlijke landelijke rust maakt Walcheren een scherp contrast met de dikwijls woelige wateren welke het omringen, en die aan alle zijden op het land aanstormen, als het ware hun woeste wraakzucht bot vieren en trachten het terrein, in den loop der eeuwen met stalen vlijt en onwrikbare volharding aan de zee onderwerd, te herwinnen. Toch, te midden van de dreigende zeeën ligt Walcheren vrij kalm achter duinen en dijken, die heel wat stormen hebben doorstaan, en waarachter zich een vruchtbare landouwe gevormd en een nijvere bevolking gevestigd heeft, het land overdekkend met flinke hofsteden, welvarende dorpen en mooie steden, en vroeger vooral, talloze schoone buitenplaatsen, alles teekenen, dat sedert lang hier welvaart haar zetel heeft gevestigd bij het flinke en stoere ras der Zeelanders.

Zoo kalm als thans het eiland daar voor ons ligt, door landschap en bevolking een schilderachtig Arkadië, is het niet altijd geweest. De bodem en zijn cultuureigenaardigheden toont op vele plaatsen nog aan, dat in een niet ver verleden dit thans gesloten, vrijwel vierkante eiland, van breede wateren was doorsneden, die als stralen uit het midden naar alle kanten liepen. Die wateren zijn in den loop der eeuwen dicht geslibd en aan de andere deelen van het eiland vastgedijkt, en de jongere gronden werden als vette kleibodem meest voor akkerbouw gebezigd, terwijl het overige oudere land van Walcheren meest grasland vormt. Zoo geven de graanvelden en bietenakkers in strooken te midden der groene weiden eenigermate een beeld van de geographische gesteldheid van het oude Walcheren, voornamelijk van de wateren, die het doorsneden en waarlangs van alle zijden de schepen in het eiland konden doordringen. Op de plek in het midden van het eiland, waar de wateren samenkwamen, waar het terrein iets hoger en dus beter geschikt was tot vestiging, waar de scheepvaart een veilige rustplaats vond en de handel een centrum om naar alle zijden betrekkingen aan te knopen, waar men zich ook goed kon verdedigen tegen aanvallen van buiten, werd een burg gebouwd, die naar de ligging „Middelburg” werd geheeten. Deze burcht vormde in een tijd der Noormannen een veilige veste voor Graaf Edzard van Walcheren, en het valt niet te bevreemden, dat de herhaaldelijk door plundering en brandstichting bedreigde bevolking van de omstreken zich het meest om den burcht vestigde, om onder die hoede veilig te zijn. Zoo ontstond er een gehucht om den burg: de eerste kiem van de nederzetting Middelburg.

Dit dorp, zoo gunstig gelegen aan een kruispunt van stroomen, werd in den betrekkelijk rustigen tijd die op de rooftochten der Noormannen volgde, niet alleen een marktplaats, welke men van alle kanten te water kon bereiken om er de producten des lands te brengen, maar zelfs een stad met scheepvaart en nijverheid! Daartoe was de economisch-geographische ligging buitengewoon gunstig.

Ten zuiden van den breeden watermond de Schelde toch lag het nijvere Vlaanderen, met aanzienlijke industrie en handel. De belangrijkste steden, die het dichtst naar dezen kant lagen, waren Brugge, aan het Zwin, en Gent. Dat Vlaanderen had een levendige handelsbetrekking met de steden om de Oostzee, die zich in de 13e eeuw verenigd hadden tot het groote handelsverbond ten behoeve van onderlinge bescherming, het Hanze-verbond. De zeilroute der schepen van de Hanze op Vlaanderen

liep in den tijd vóór dat het kompas nog werd gebruikt langs de kust of liefst over de binnenwateren. Zoo liepen de schepen van de Oostzee naar Vlaanderen en Engeland het Vlie binnen, voeren over het meer Flevo of de Zuiderzee, over de Utrechtsche Vecht, en verder langs den Hollandschen IJssel of andere binnenwateren naar het deltagebied der Hollandsch-Zeeuwsche eilanden, waar de scheidende wateren destijds nog veel breeder en de eilanden veel kleiner waren dan thans. In Zeeland kozen de schepen voor Engeland bestemd de zee, en konden, eerst op korten afstand de kust volgend, de Noordzee zonder bezwaar oversteken. Deschepen voor den handel naar Vlaanderen bestemd voeren het Zwin op tot Brugge, of later de Schelde op.

Zoo lag in dien ouden tijd Zeeland aan de splitsing en kruising van belangrijke handelswegen, waar de schepen van verschillende natien elkander ontmoetten, en waar een volk, dat in het deltaland als visschers op de wateren geschoold werd tot de scheepvaart, al spoedig de visscherij met den handel verbond, terwijl bij de te huis blijvenden eenige nijverheid uit den handel voortkwam. Zoo werd Zeeland naast een landbouwgebied een land van scheepvaart, handel en nijverheid.

Die economisch-geographische conjunctuur kan men als de verklaring van de uitbreiding der nederzetting bij den Middelburcht tot een dorp en later tot een stad aannemen. Omstreeks 991 werd hier het bestaan vermeld van een kerkgebouw, aan St. Maarten toegewijd, en omstreeks het jaar 1100 zou de buitengracht tot haven zijn ingericht voor de zeeschepen, die vroeger te Arnemuiden ter reede kwamen. Al is het niet zeker, wanneer de nederzetting van een landelijk dorp overging tot een stad, dit is bekend, dat Middelburg in 1217 een keure bezat, waarin de stad genoemd wordt een besloten veste, een oppidum, voorzien van recht- of raadhuys, waar de poorters met klokgeklep werden samen geroepen. Deze keure verwijst zelfs naar een vroegere, en uit andere berichten is af te leiden, dat Middelburg in de 12e eeuw bekend stond als een *villa franca*. In de 13e eeuw werd de stad reeds uitgelegd, door nieuwe wallen en muren omgeven, wat later nog herhaaldelijk geschiedde. De oorspronkelijke stad was ongeveer van ronde gedaante, door de Burgstraat, die herinnert aan den Burcht, in twee ongeveer gelijke helften verdeeld en omsloten door de Lange Delft, Lange Noordstraat, Wagenaarstraat en Pieterstraat, terwijl de latere groenmarkt en de Abdij ongeveer in het midden liggen. De Groote Markt, waaraan het Raadhuis staat, was een plek, die bij latere uitbreiding in de stad werd opgenomen. De uitlegging der stad geschiedde vrij concentrisch om dit oudste gedeelte, en nog vormt de oude Vest een slingerende gracht, die een afgerond stadsbeeld omsluit.

Het oude Middelburg was voornamelijk een handelsplaats, niet alleen voor den omtrek, maar zelfs voor vreemde landen. Wel verlandden al vroeg de meeste wateren, die naar dit middelpunt bruikbare haven voor de stad. Door den handel breidde Middelburg zich, in weerwil van allerlei rampen, sterk uit, en in de veertigste eeuw was de stad, gelijk een oud kroniekschrijver zegt, „seer koosd van de graven, met aanzienlijke vrijheden boven andere niet weinig trotsch op haar rang, haar macht en haar gezag. De koophandel breidde zich steeds uit, vooral was de handel met langrijk, zoodat de regeering reeds in 1370 in samenwerking met de overige Hanzesteden een verbond sloot met koning Waldemar

van Denemarken. Vooral belangrijk werd de wol- en lakenhandel met Engeland, de scheepvaart op Spanje en Portugal, de visscherij en niet het minst de scheepsbouw, lang een vermaardheid der Zeeuwen. De handel met Engeland over Walcheren bestond al zeer vroeg. De geloftestenen aan het weststrand van Walcheren gevonden uit den Romeinschen tijd of vroeger, die men in het Museum te Middelburg bewaart, wijzen op den veelvuldigen overtocht van hier naar Britannië. Hoewel ook al vroeg van Texel, 's-Gravesande en via Schouwen werd uitgevaren naar Engeland, was toch Walcheren het best geschikt voor een veiligen overtocht. Engeland was destijds nog een land, dat ruwe producten van den landbouw leverde, en Middelburg werd door zijn ligging een voorhaven van het continent, die op Engeland en de kusten van West-Europa handelde, en vanwaar de handelsartikelen werden afgezet aan de handelaren op het achterland in Europa. Ook voerden de Zeeuwen zelf dien handel uit. De Zeeuwsche steden Zierikzee en Middelburg dreven belangrijken handel in zout op Venloo en Keulen, waren vrijgesteld van den stapel van Dordrecht, een vrijdom in 1350 van Gravin Margaretha ontvangen. In 1253 was Middelburg door Koning Willem met vele vrijheden begunstigd, en het verkreeg in 1271 van Graaf Floris de bevestiging der instellingen of willekeuren van de „broederschap der kooplieden" aldaar. Geen personen, die ambachten uitoefenden, mochten in deze broederschap worden opgenomen, evenmin als de verkoopers van vette waren, kleermakers, pakdragers of schuitedvoerders, kleerkoopers, koperslagers of ketellappers en baardscheerders; terwijl tevens bepaald werd, dat niemand der leden van de broederschap voor loon mocht scheeren, hout op zijn hals naar de hegge dragen, hout hakken, schapen scheeren of wol uit de hand te koop aanbieden. Molenaars en fruitverkoopers mochten geen leden van deze broederschap zijn. Om toegelaten te worden moesten aan den Graaf 40 penningen, aan de broederschap 2 penningen worden betaald. Het maken van lakens uit vlokken was verboden op een boete van 3 pond, en de straf van zelf die lakens te moeten dragen. Alleen de leden mochten wijn verkoopen. Geen lakens mochten in de hal te Middelburg te koop worden gesteld door personen, geen lid zijnde, op eene boete van drie pond.

Middelburg bloeide ook door de lakenweverij, ontstaan uit de schapenhouderij op de Zeeuwsche schorren, enz. Om deze tak van industrie te beschermen bepaalde Hertog Willem in 1355, dat niemand op Walcheren, behalve die van Middelburg, Vlissingen, Veere, Domburg en West-Cappelle, vollerijen of weefgetouwen mocht hebben. Dat was een begunstiging der steden tegenover het platte land. In 1383 kwamen hier Italiaansche en Spaansche kooplieden, aan wie bescherming werd beloofd; in 1390 verschenen er kooplieden uit Portugal. In Walcheren werden vreemde kooplieden vrijheden en voorrechten geschonken, welke den geest van den tijd verre overtroffen. De vaartuigen, die door stormen genoodzaakt waren een haven binnen te loopen, waren niet verplicht tol voor hun goederen te betalen. Bij het ontstaan van een oorlog bleef lijf en goed den kooplieden verzekerd. Zij mochten te Middelburg een stapelhuis oprichten, een rechter kiezen, aldaar zoo dikwijls vergaderen als zij verkozen, en recht spreken op het stuk van schulden en koopmanschap.

Door die vrijheden en door de gunstige ligging der stad in een voor dien tijd uitnemend economisch-geographisch milieu, werd de stapel der Engelsche wol in 1380 te Middelburg gevestigd en dat lokte hier de Italianen, gelijk gezegd is, om de Engelsche wol, toen over geheel Europa beroemd, te koopen en die in hun fabrieken te verwerken. Daarvoor in ruil brachten de Italianen te Middelburg Oostersche of zuidelijke voortbrengselen: zijden stoffen of ruwe zijde, katoen, peper, kaneel, nagelen, reukwerken, verfwaren, enz., terwijl zij mede uit Zeeland haalden laken, fijn linnen en fluweel, het laatste een product van Haarlem.

Niet steeds ging de economische ontwikkeling van Middelburg in stijgende lijn. Machtige concurrenten waren de Vlaamsche steden als Brugge, Gent, Antwerpen en andere. De Engelsche wolstapel bleef hier ook niet lang, doch werd verplaatst naar Brugge, Gent en Yperen, laatstelijk naar Calais. Maar bij den omslag der conjunctuur gaven de moedige en kapitaalcrachtige Zeeuwen den handel der stad steeds een nieuw karakter, passend voor de tijdsomstandigheden. Vooral de zeevaart werd er bevoor de tijdsomstandigheden. Vooral de zeevaart werd er bevoor de tijdsomstandigheden. Vooral de zeevaart werd er bevoor de tijdsomstandigheden.

Foto C. Steenbergh.

MIDDELBURG. DE KOEPOORT.

uitbreiding. Vóór den tijd, dat Amsterdam als handelsstad overheerschend werd in de Nederlanden, lag het zwaartepunt van het economische leven in het zuidwesten, op het Zeeuwsche eilandengebied. De Wielingen en het Veergat werden druk binnenge-loopen door allerlei schepen, en Zeeland werd rijk door den handel. In het laatst der 15e eeuw voeren de Zeeuwen niet alleen naar Denemarken en de Oostzee in het noorden, maar ook naar Spanje en Portugal in het zuiden. Te Middelburg was de stapel der Fransche, Spaansche en Portugeesche wijnen; door den wijnhandel was de stad in de 15e eeuw zoo rijk geworden, dat zij in staat was de haven van Arnemuiden te koopen van den eigenaar.

Middelburg was in de 16e eeuw geheel midden in het land gelegen. De oude Kromme haven de Arne, die van 1100 dagteekende, en niet ver van Arnemuiden uitkwam, was ook onvoldoende geworden voor de toenemende groote scheepvaart der stad, en bij octrooi van Keizer Karel V van 13 Maart 1530 werd haar vergunning verleend een nieuwe haven te graven, die in 1535 geopend is, en in rechte richting

naar het dorp Nieuwland liep, „wijd en groot genoeg om de grootste schepen te ontvangen". Wegens de toenemende scheepvaart werd zij vervolgens breder uitgewerkt en door stadssingels en vesten geleid, zoodat de schepen in de stad konden komen.

De bloei van Middelburg duurde nog een tijdlang voort, toen de gouden eeuw van de Republiek aanving. Na den val van Antwerpen in 1585 voor de Spanjaarden, verlieten vele Antwerpsche

Foto C. Steenbergh.

MIDDELBURG. GEVELGEDEELTE VAN DEN LOMBARD.

kooplieden die stad en vestigden zich te Middelburg. Hiertoe behoorden de Ter Hoef's, Moucheron's Coolen, e.a., mannen van inzicht, kennis, durf en kapitaal, die weldra de Middelburgsche vlag met de Bourgondische kleuren: geel, wit en rood, in alle zeeën deden wapperen. Aan de stoutste tochten der Nederlanders naar Indië namen deze handelaars deel; met klokgelui werden in 1599 de eerste Oost-Indiëvaarders „de lange Berdsche” en „de Zonne” bij den terugkeer verwelkomd. Later had de Oost-Indische en ook de West-Indische Compagnie hier belangrijke kantoren. Zoo bleef Middelburg in de 17e eeuw een levendige, rijke stad, met vele reederijen en scheepstimmerwerven, met druk verkeer en handel. De Kamer van Zeeland der Vereenigde Oost-Indische Compagnie te Middelburg was van niet geringe beteekenis, waarvoor in 1670 het kolossale Oost-Indische Huis op de Rotterdamsche kade werd gebouwd, in 1720 met deftigen gevel versierd. Ook in de West-Indische Compagnie had te Middelburg veel deelneming; zij had hier een eigen gebouw in de Lange Delft, dat vóór dien tijd (1582—1621) aan de „Engelsche court” was afgestaan.

Doch in de 17e eeuw ging de handel van Middelburg langzaam achteruit. De gouden eeuw der Nederlanden bleef niet voor Middelburg gunstig.

De stad lag in dien tijd te zeer in een uithoek der Republiek, te dicht bij de Spaansch-Oostenrijksche-Nederlanden, om een goed achterland te hebben, en Amsterdam, gunstiger in het centrum des lands gelegen, overvleugelde alle andere steden, ook het oudere Middelburg. De handel dezer stad klemde zich meer en meer aan de Kamers der Compagnieën vast, en toen deze handelslichamen vermolmd ten val neigden in het eind der 18e eeuw, was ook Middelburgs grootheid als handelsstad voorbij. In het laatst der 16e eeuw telde Middelburg nog 30.000 inwoners, in 1729: 25.000, in 1796: 20.000, in 1822: 13.000.

Het geographisch zoowel als het economisch milieu waren in de 19e eeuw zooveel veranderd, dat aan hernieuwden handelsbloei van Middelburg niet te denken viel. Wel werd na 1819 onder Koning Willem I een nieuwe haven voor de stad aangelegd, maar deze voldeed niet, en hoewel in 1873 door aanleg van het Kanaal van Walcheren de verbinding met de Schelde is verbeterd,

de zeevaart van Middelburg is niet herleefd. Alleen de houthandel is er zeer aanzienlijk geworden, en als marktstad voor het eiland heeft zij steeds beteekenis. Daardoor is de bevolking sedert het begin der 19e eeuw slechts schaarsch toegenomen; Middelburg telt thans ruim 19.500 zielen, en wordt door Vlissingen met 21.300 zielen (1910) overtroffen.

Heeft Middelburg in de laatste eeuw als stad geen krachtige economische ontwikkeling gehad, heeft de stad zich niet als de groote koopsteden op moderne wijze uitgebreid, het stedelijk schoon is daarbij wel gevarieerd. Te Middelburg heeft niet het vandalisme geheerscht, dat elders de smakeloosheid en karakterloosheid een tijdlang heeft doen zegevieren. Daardoor is in Middelburg meer stadsschoon bewaard gebleven dan in de meeste steden het geval is.

Wij hebben een schets gegeven van de economische geschiedenis der stad. Die bloeitijd voor Middelburg was geenszins uitsluitend de heerschappij van het materialisme. Zooals in de oud-Italiaansche handelssteden, zooals in de Vlaamsche en later in Amsterdamsche handelssteden, zooals in de welvaart ook het bloeitijdperk van dam, was de gouden eeuw der welvaart ook het bloeitijdperk van algemeen kunstzin in deze stad, die zich uitte bij alle burgers. Geen geld werd er gespaard om de woningen mooi te maken, ècht artistiek, en daarin ontstond een wedijver. De geestelijke waarde van dat schoone werd zelfs in het midden der negentiende eeuw en de jaren die daarop volgden in Middelburg en in Zeeland beseft, en dientengevolge heeft men het behoud daarvan, evenals van de nationale kleeding, op prijs gesteld. Uit alle tijdperken van economischen bloei zijn in Middelburg schoone bouwgewrochten bewaard gebleven, die de hoofdstad van Zeeland maken tot een interessante en mooie stad als weinige, tot „de schoonste bloeme in 't Zeeuwsche prieel”, waar nog hooger stemming gewekt wordt, dewijl de fijne en aristocratische kunstuiting uit verscheiden tijdperken hier nog vrij goed in harmonie is met het stadsbeeld door pleinen en straten.

Wat Neurenburg is voor Duitschland is Middelburg ongeveer voor Nederland. Bij dit oude stedenbeeld past de nationale landskleederdracht, die in Zeeland nog beter dan ergens elders gehandhaafd blijft, en welke in Middelburg de marktdagen, als uit alle deelen van het eiland en de provincie hier boeren en boerinnen samenkomen, tot schilderachtige voorstellingen maakt, die door vreemdelingen, welke uit verre landen hierop afkomen, ten eerste bewonderd worden.

Wij willen niet geheel Middelburg beschrijven, noch zijn historie volledig nagaan, maar alleen stilstaan bij enkele der meest artistieke gebouwen en plekjes, welke men in Middelburg kan bewonderen. Het korte economisch-historische schetsje, dat wij vooraf deden gaan, diende enkel om het milieu te doen kennen, waarin die aristocratische schoonheid tot ontwikkeling is gekomen.

(Wordt vervolgd).

Dr. H. BLINK.

KOEIENTROUW.

Een onzer lezeressen deelt ons mede, dat haar het volgende als werkelijk gebeurd is verteld:

De koeien, die na de overstroming der Noord-Hollandsche polders naar het Entos-terrein te Amsterdam werden gebracht, werden gemerkt, zoodat ieder eigenaar weder gemakkelijk de zijne kon herkennen.

Het geschiedde echter, dat een boer een zijner koeien mistte; overal werd gezocht, maar te vergeefs. Eindelijk gaf men den raad de boerin eens te laten zoeken. Zoo gezegd, zoo gedaan. De boerin begaf zich te midden van de groote menigte koeien, al roepende: „Blauwtje, (zoo heette de koe) Blauwtje, waar ben je toch!” Opeens hoorde zij luid loeien, en op het geluid afgaande, vond zij haar eigen koe, die blijkbaar de stem der boerin had herkend.

Groote blijdschap natuurlijk bij het boerenechtpaar.
Si non e vero....

VAN EEN OUD WIJVEKEN.

TRIEN Bloxes huizeke stond geschakeld in de lange reeks zindelijke werkmanswoninkjes, hangende aan de grootere winkel- en herberghuizen van de Statiestraat.

Vóór het huisje lag een graspleintje dat doorsneed een smal tichelwegeltje in twee gelijke perkjes en in 't midden van elk parkske bevond zich een rhododendronplantje — dat was omheind met een houten hekken. Aan het poortje hing een zwart plankken, waarop geverfd in scheeve, witte lettertjes „Pazop te hont”.

In het geveltje zaten een bruin deurtje en een venstertje met witte raamkens. Achter de ruitjes een koperen roedje met beenen ringskes waaraan hing een helderblank gordijntje.

Nok en goot van 't grauw pannendakje liepen in rechte, evenwijdige lijntjes mede met de andere daakjes van het huizenrijtje.

Een schouwken, met zwart berookt muilken, kwam plomp boven de vorst kijken, waaruit puiden dunne, blauwe wolkeheldere lucht met witte wolkskes, die spreidde zijn takken beschermend over hun woonste.

Foto C. Steenbergh.

MIDDELBURG. POORTJE VAN HET HUIS
„DE ZONNESTERRE”.

Foto C. Steenbergh.

MIDDELBURG.

DEUR- EN RAMENOMLIJSTING VAN EEN HUIS AAN DE LANGE DELFT.

Aan de wanden van 't kamer-tje hingen: oude reklaamprenten, familieportretten in vergulde lijstjes, een groote, tikkende klok met beschilderde wijzerplaat, waarop traag rondkropen twee slanke naalden.... en de lange slinger zwaaide gezwind heen en weer achter 't ruitkastje.

Boven het deurtje pronkte een plaatje, waarop een grijzen driehoek met een stralend oog — die tuurde in 't kamertje — en daaromheen indikke, gele, met rood omzoomde gothieke lettertjes „God ziet mij, hier vloekt men niet”.

In het kamertje bevonden zich nog: een ledikantje in den hoek, twee biezen zeteltjes om een blozend kachel-tje, waarvan het nikkel van pootjes en staafjes blonk in het daglicht, dan nog vier stoeltjes met leeren zitting en rug om een rond tafelken.

De vloer was altijd netjes geboend en langs de muren, om het tafelken en stoofken waren op de vuurroode steentjes kronkelijntjes getrokken met nat, wit zand.

Bij dage zat Trien achter 't gordijntje te gluipen naar de straat, terwijl de zwarte kater spinde op 't vensterblad. Ze zat daar altijd in stillen peins achter het raampje in het rustig kamertje....

— „'t Was nu al twee jaar dat heur Felix overleden was. Ja, maar goed dat hij gestorven was, hij zou misschien nog veel moeten lijden hebben aan die verschrikkelijke borstkwaal.... Het was toch zoo'n brave vent geweest. Ze zag hem weer in heur geest.... met zijn grijs hoofd, zijn gerimpeld gelaat en een kop-pel goedige oogjes, die zoo vriendelijk konden kijken uit de diepe oogholten. Ze zag hem nog altijd door de velden kuieren of rookend bij 't vensterken zijn doorrookt pijpken....

En Hase, de hond, die was ook al dood, ook nog een oude, goede beest.... Wat kon hij aardig grommen, als iemand aan de deur kwam, kwaad kijken met zijn versleten, kwijlende oogjes, en wat kon hij dan zijn grijze neusvleugels doen trillen.... Ja, het bordje aan 't poortje liet ze maar gerust hangen, 't was ook een schoone herinnering, een troost....

— „En nu, eh poezemien, nu zijn wij maar alleen meer eh?” Ze nam den kater op heur schoot

en streelde hem terwijl hij de pooten rekte, den rug kromde en zijn langen staart, als een boog, omhoog stak. Dan nam ze hem in haar armen, kuste hem lang op zijn natten snoet....

— „En wanneer zullen wij naar den hemel trekken, bij onzen Lieve-Heer en de engeltjes?.... Wanneer zal men ons naar 't piereland sleuren, poezemien?”....

De dagen draaiden en keerden in stille eentonigheid. 't Was alle dagen zitten prakkezeeren achter 't vensterke, van 's morgens tot 's avonds, de heele, eindeloze jaren lang.... Naar de kerk ging ze ook niet meer, ze werd te oud en haar stramme beentjes weigerden haar versleten lijveke nog zoover te dragen.... Ze las nu geregeld de getijden in haar brevier....

Ze was die alledaagsche doening gewend en ze slofte maar gewillig met Gods wil mee.

* * *

Dien dag zat Trien weer te dutten in haar zetelke bij het vensterke. Haar kopke, met het zwarte kornetje en het hoekig, gerimpeld gelaatje, stond knikkebollend op heur mager lijveken. De matte oogjes keken droomend den kater aan en heur scherp kinneke ging aanhoudend op en neer, terwijl heur lippekes, met een smal roos streepje geborduurd, opeengeplakt zaten en waarvan de hoeken verloren liepen in de schaduw van de vooruitstekende kaakbeentjes. Ze spikkeleerde zacht monkelend, terwijl ze den kater aaide....

Plots ging er een helsch geschreeuw en geroep op en de menschen uit het dorp vluchtten in allerhaast....

Trien schrok op.... ze nijdde heur kopken naar de ruit en keek verbaasd de geburen aan die aarzelend vóór hun deuren rondliepen.... vrouwen en kinders die zich bevreesd aan hun vader vastklampten.... Medelijdend schudde Trien het grijs kopken, ze wist niet wat peinsen.

En ze nam den kater in heur armkes en kuste hem op zijn snoet en haar knokkerige, magere vingerkes omstrengelden het rillend kattelijf....

In groote kudden nu stroomde het volk, gebogen onder den last der in allerhaast bijeengescharrelde pakken, over den steenweg.... en wee slenterden ze voort.... En wagens en karren bonsden en schokten over de hobbelige kasseien....

Opeens knalden gewerschoten, ratelden mitrailjeuzen en de zware stemmen der fortkanonnen mengden zich in 't koor en braakten en spuwden lood en vuur en dood en vernieling in de rangen van den vijand....

Trien werd benauwd, heur adem stakte in haar keelgatje, haar hartje klopte geweldig, een koude rilling liep door heur lijveken en ze drukte den kater dicht tegen heur borstekens....

De projektielen vlogen sissend over heur dakje en braken in hun vaart de takken van Trienes perelaar....

Maar Trien dacht niet aan 't gevaar dat komen kon, ze bleef in haar zetelke bij het vensterke en ze prevelde gebeden, meenende dat zoo alles wel zou voorbijgaan....

De kater tuurde angstig rond en hij spinde en hij rilde en hij zat vreesachtig op haar schoot....

Heviger en heviger sisten de bommen door de lucht, bulderden de kanonnen, tokten de mitrailjeuzen en knalden de geweren.... en Trienes huizeke daverde en de ruitjes trilden in haar raampjes.

Een bom viel op de straat.... een zware slag, een zwarte stof-wolk.... ruiten rinkelde, muren scheurden, daken stortten in.... een schreeuw....

En onder de puinen van Trienes huizeke kwam proestend en miauwend de zwarte kater gekropen.... Hij staarde een wijle verbluft rond, krabde dan met zijn pootjes en lekte met zijn tongske de vuiligheid van zijn pels, schudde zijn lijveke, rekte de pooten en liep dan den steenweg over en vliedde langs de veldvoren naar het struikgewas van 't bosch....

Daar wentelde hij zich in 't malsche gras en bleef er dan hijgend en stil weenend liggen uitrusten....

Langzaam, stillekes slurpte de duisternis de deemstering op.... De vijandelijke troepen waren afgeslagen en de overwinnende Belgen lieten vroolijk hun triomfeerende liederen schallen, die stierven langzaam weg in de verte.... En de avond viel in en hing nu holzwart over de akkers en het vernielde dorp.

Alles was stil nu.... geheimzinnig stil.... slechts bij tusschen-poozen klonk nog in 't verschiet een dof gewerschot....

Voorzichtig, met stillen tred sloop de kater over de kouters,

Foto C. Steenbergh.

MIDDELBURG. KUIJPERSPOORT.

bijwijken bleef hij staan, gluipte rond, kroop dan weer voort en liet zijn staart over den grond slepen....

Behoedzaam naderde hij de puinen der werkmanswoninkjes, liep heen en weer, snuffelde, horkte nog eens goed.... en dan begon hij de steenen weg te krabben, vlug en onvermoeid.... de gleuf grootte en diepte....

Traag, met stille schokjes, gleden tastend de stralen van het zoeklicht over den grond, verlichtend de puinhoopen en schoven dan weer verder.

Eindelijk legde het gat Trienes hand bloot.... De kater snuifde, miauwde en bleef stom, met zijn vonkelende fluweelen oogen de hand van zijn meesteres bekijken.... hij likte ze schuchter en dan snikte en steende hij....

De kater knauwde kleine brokjes van heur vingers, sloop er mede naar het struikgewas aan den boschkant en dook ze weg onder een dichten heester.... Zoo liep hij heele dagen en nachten heen en weer van het woud naar de puinen en van de puinen naar het woud en telkens bracht hij klompjes vleesch of beenderen, die hij zorgvuldig bij het hoopje lei. Hij deed het zoolang tot er niets meer van het wijveke onder den bouwval restte en hij al de brokjes vergaderd had onder de heesters....

Dan bleef hij het overschot van zijn meesteres bewaken.... zijn dik behaarden staart bestopte de klompjes en zijn kop rustte op zijn voorpootjes.... En de zon spekterde tusschen de heesters en roosterde de brokjes vleesch en beenderen van Trien Blox....

MAURITS PEETERS.

Een kostbare plant.

Tot de merkwaardigste streken van de oude wereld behoorde eenmaal Cyrenaïca, in Noord-Afrika, met de hoofdstad Cyrene, welker naam nog voortleeft in dien van de Cyrenaïsche School, van welke Aristippus, leerling van Socrates, als stichter geldt.

De groote welvaart, waarin dit land zich verheugen mocht en die o.a. kan blijken uit het feit, dat het de „Lybische Schatkamer” werd genoemd, dankte het voor een goed deel aan de groote vruchtbaarheid van zijn bodem. Het hoofdprodukt van den landbouw was het *Silphion*, dat een wonderplant mocht heeten, welke, toen zij in later tijd al zeldzamer werd, tegen zilver werd opgewogen en spreekwoordelijk werd, ter aanduiding van iets, dat buitengewoon kostbaar was.

Het sap van de welriekende Cyrenaïsche soort van deze plant, het zogenaamde „Laser Cyrenaicum”, of ook wel „Lacrima (=traan) Cyrenaica”, was een even geliefde specerij als heilzaam geneesmiddel.

Hoe belangrijk de handel in dit artikel was, kan uit twee dingen blijken, ten eerste uit het feit, dat, ten tijde van Cyrenaïca's zelfstandig bestaan, de munten van het land een afbeelding van deze plant vertoonden en, ten tweede, uit een oude schilderij, welke koning Arkesilaus voorstelt, terwijl deze persoonlijk toezicht houdt op het afwegen van het kostbaar produkt.

In Abraham Munting's „Nauwkeurige Beschrijving der Aardgewassen”, — in 1696 bij Pieter van der Aa te Leiden verschenen — waarin ook een afbeelding der plaat voorkomt, wordt met betrekking tot het *Silphium* of *Laserpitium Lucidum* o.a. het volgende gezegd: „'t Sap, geperst uit de bladeren en wortels, „met wijn ingenomen, strijdt tegen alle vergif; 't is goed voor „hoest, ingeramen met suiker en honig, en geneest beten van „dolle honden en scorpionen, en verhindert zelfs het uitvallen „van 't hoofdhaar”.

Als dat alles, en ook het laatstgenoemde, waar is, bevreemt het ons niet, dat dit plantensap tegen zilver werd opgewogen!

F. W. DRIJVER.

OVERWINTERING.

SCHETS UIT 'T VOGELLEVEN.

DIEP bukkend voor de lage groene deur stapte Tjeerd Gaastra uit 't kleine visschershuisje aan de Warren. Daarbinnen hing de broeiige, dompige warmte in 't bekrompen vertrekje, buiten stond de frissche vrieskou als een muur boven 't Fryske lân. Diep ademde Tjeerd de prikkelende ochtendlucht in, welke hem weldadig aan-deed als een dronk koel water.

Dan knoopte hij de blauwe duffelsche jekker dicht, diepte de kleurig-wollen wanten uit den zak op en ging klomp-klotsend over 't hard-bevrozen binnenpad naar het meer. Slaperig kwam 't roode winterzonnetje langzaam uit 't bed, licht parelmoer was de stille Januarilucht getint en de weiden strekten zich wit-berijpt langs de ijsbevloerde vaarten en poelen uit.

Welgemoed stapte Gaastra over 't pad, nog even omziend naar Tjietske, die de groene luiken van zijn woonstee met 'n zwaai, ôpklinkend in de klare stilte, losgooide en 'm toewuifde. Onbewust nam Tjeerd 't bekoorlijke schilderijtje, dat de stroo-gedekte, beijzede visschershut, die wel van oud-Hollandsch zilver scheen te wezen, bood, in zich op, blij van zin zijn vrouw met breed armgebaar terug groetend.

Links lag de boot vastgevroren in de zijtocht. Gaastra nam er 'n draagnet uit en schuifelde 't ijs op, naar de gaten, die hij voor de paling-visscherij ginds in de groote Warren gehakt had.

De rietkraag van de sloot suizelt in de morgenkoelte, de baardmannetjes twinkelen in de pluimen en hun fijne geluidjes worden in de ijle lucht tweemaal verder gedragen dan anders.

't Ijs is mooi. Donker schadwt het weg onder 't riet, gezond klinkt het ôp onder de klepperende klompen van den visschersman. Hier plekken duizenden witachtige cirkeltjes, luchtbellens, waarop de rijp hangen bleef, wat verderop glanst het glimmend-zwart in de zonnestralen, dâar weer strekt het zich betrouwbaarsterk uit langs 't gele, vergroezelde biezenstruweel, dat als goud ôplicht in de zon. Op 'n enkele plaats hol-bonzend bom-ijs of 'n stuk, dat er als borstplaat uitziet met zijn vele poriën.

Alles hier maagdelijk, ongerept ijs, glimmend en glinsterend, nog door geen schaatskras gekerfd, door geen spijkerzool beroerd, krachtig, gezond ijs. Ver over de weilanden piekt 'n slank torentje omhoog en fleurig kleurt 'n enkel roodgedaakt huisje aan den verren einder. Gloeiend rood en goud staat de zonnebal boven 't winterlandschap, dat slechts door 't krassen van een kraai verlevendigd wordt. Met holle vleugels zeilt een broodmagere blauwe reiger uit een kreek weg, opgeschrikt door 't naderbij komen van Tjeerd. Opgewekt door 't prikkelende winterweer stapt

hij monter voort, glijdend en glibberend van tijd tot tijd over 't vlak. 'n Lustig deuntje fluit hij luid-uit, zoodat de adem als een grijze mistpluim voor 'm staat.

Frisia non cantat....

Intusschen nadert hij 't groote rietbosch, dat ver in 't meer vooruitdringt, vroolijk neuriënd:

Ja, reisgje frij de wrâld yn 't roun
Hwer wirdt in twade Fryslân foun?
Wy doare drystwei roppe:
Us âlde Fryslân spant de kroan,
Gjin lân op ierde komt d'r oan,
Wy sjonge: Fryslân boppe!

Doch vóór Gaastra aan 't einde van 't couplet is, breekt hij plots af. Den hoek van 't rietvak omslaande, ziet hij onverwachts iets in een zijslot van de kobbeflecht glippen, 'n vogel op 't eerste gezicht.

Foto C. Steenberg.

MIDDELBURG.

HET GEBOUW DER PROVINCIALE BIBLIOTHEEK.

Foto Burdet.

OVERWINTERING.
ROERDOMP OP HET NEST.

Met 'n korten, snellen aanloop bereikt de visscher dra den ingang van de tocht.

Dicht tegen den beschermenden rietwand gedrukt staat, den snavel omhoog, een vrij groote geelbruine, reigerachtige vogel. In die zonderlinge houding gelijkt hij sprekend op een ouden paal of halfverganen boomstomp, zooals die hier en daar in 't moeras te vinden zijn. De kleur van het gevederte vertoont door de donkere lengte strepen op rug en hals een opmerkelijke mimicry en wanneer Tjeerd niet de onverwachte beweging van den „Reitdomp” 1) gezien had, dan zou hij er ongetwijfeld zonder erg aan zijn voorbij gegaan.

Al de opmerkzaamheid van den visscher vestigt zich op den roerdomp, die onbeweeglijk als een beeld aan den rietzoom staat, den groenen scherp-gepunten snavel als een bliksemaflader in de lucht. Gaastra ziet met het hem aangeboren jagersinstinct aldaar in, dat hij moet zorgen, den vogel — wil hij kans hebben 'm te bemachtigen — van 't riet en op 't vlak te drijven. Want hij weet wat der reitdompen manieren zijn. Wanneer het dier 't beschutting biedend struweel kan bereiken, dan is de kans tot vangen glad verkeken, want 's zomers heeft de visscher vaak genoeg gezien, hoe de roerdomp met zijn lange teenen de stengels omvattend, met aap-achtige behendigheid door 't riet sprong, zonder één keer mis te tasten, zoodat 'n golvende lijn zijn weg afteekende.

Maar op de vlakke, op 't hier spiegelgladde ijs kan de vogel niet zoo goed terecht, dat weet Tjeerd uit ondervinding. Want had hij er niet 'n jaar of vier geleden ook eentje op 't ijs gevangen en voor goed geld aan den Dierentuin verkocht? Opvliegen doet zoo'n overwinterende rommeldoes — er blijft maar zelden eens 'n enkele hier, want eigenlijk is 't een trekvogel — bijkans nooit, 't zij dat door ellende en ontbering te veel van de krachten werd gesloopt, 't zij dat 't gladde ijsvlak hem het belet, en als de visscher hem maar den pas kan afsnijden naar 't rietveld, dan is 't pleit al half gewonnen.

En in gedachten ziet hij al 't tientje, dat „Artis” 'm voor 't beest zal geven.

In een grooten boog omgaat Gaastra 't moerasgewas. Dicht bij den vogel komt een klein slootje uit in 't meer en gedekt door 't meer dan manshooge riet kan de visscher naderbij sluipen. Zachtjes glijdt hij op de klompen naderbij, de paling-bijten zijn vergeten, 't draagnet ligt op den oever. Onderwijl knoopt hij de jekker los, want die zal 'm zoo meteen te pas komen, en graait in den broekzak naar 'n stuk touw.

Nog vijftien, nog tien, acht.... vijf meter. De reitdomp staat aldoor stijf als 'n hout, kan den vijand door de dekking niet zien naderen. Uitgeput van koude en voedselnood is hij; schraalhans is al drie weken keukenmeester en de gewone waakzaamheid verslapte door al de narigheid....

Daar schiet Tjeerd onverwachts den hoek om en vlug als de gedachte verandert de bewegingloze houding van den butoor. De lange hals wordt gestrekt en de groote, langteenige pooten dragen het magere lichaam snel 't ijs op.

De man er achteraan.

Als een Spaansche toreador bij 'n stierengevecht z'n mantille, zoo houdt Gaastra de duffel voor zich uit, om haar op een gunstig oogenblik den vluchtenden vogel over den kop te gooien.

Glits glits glits sliert de roerdomp telkens uitglijdend, moei-

zaam over 't ijs, klots klots klots klepperklompt de visscher er achteraan. Zichtbaar mat zich de afgetobde vogel af, langzamer wordt zijn moeilijke gang en 't riet aan de overzijde lijkt nog zoo eindeloos ver.

De ongelijke strijd tusschen den moeden reitdomp en den sterken jongen visschersman kan niet lang meer duren. Eens slaat het dier finaal over den kop en meent Tjeerd met goed gevolg zijn jas te kunnen werpen, doch 'n halve meter te kort helaas. De onverwachte aanval geeft het beest nieuwe krachten.

Doch voor enkele minuten slechts; dan draait hij zich plots om en stelt zich te weer. Fel flikkeren de gele, groenomrande oogen, nijdig houdt de puntige lange snavel toe en de nekveeren staan boos overeind, doen denken aan 'n kroezige veerenboa.

De visscher springt van links naar rechts, voor- en achteruit, maar ook de roerdomp is vlug en behendig in zijn bewegingen; niets ontgaat zijn loerenden blik en onderdoende weet hij nog tijd te vinden nu en dan achterom te kijken, waar hem in den dichten plantenwirwar een zekere, veilige schuilplaats wacht.

Eer Gaastra 't kan voorzien, sliert het beest weer op z'n lange pooten voort, doch het is slechts voor eenige oogenblikken. Dan zit zijn vervolger hem weer op de hielen en moet hij zich wederom te weer stellen.

Maar Tjeerd voorziet zijn kans. Nauw draait zich de butoor om, of met 'n plotselingen zwaai werpt hij hem de jas over 't lijf. 'n Oogenblik is de vogel overbluft en verschrikt in 't onverwachte donker en voor hij tot bezinning is gekomen, heeft Gaastra hem de groenige pooten bij elkaar gestrikt en de duffel over den kop gebonden. Zulks ter bescherming tegen de scherpe, lange nagels en den telkens verraderlijk uitschietenden snavel.

Hevig spartelt de gevangene in den aanvang tegen, doch dra schijnt hij in te zien, dat 't hem toch niet baat en gedraagt hij zich wat kalmer.

Den roerdomp onder den linkerarm gaat Tjeerd over 't ijs langs den kortsten weg huiswaarts. Al is hij maar op de blauwe schipperstrui, toch is hij warm bezweet en moe, want die vangerij viel niet mee.

Met verwondering ziet Tjietse haar man 't binnenpad afkomen, en als hij den gevangen reigervogel behoedzaam heeft losgemaakt en in 't kippenhok ondergebracht, waar hij 'n half uur later al begeerig de kleine witvissen en paling-afval naar binnen slokt, dan zijn beiden ervan overtuigd, dat de dag goed geweest is. En veertien dagen later, als de zeldzame wintergast wat meer doorvoed en op zijn verhaal gekomen is, dan krijgt Tjeerd een brief van „Natura Artis Magistra”, houdende verzoek den gevangen Botaurus stellaris levend op te zenden tegen een belooning van zoo- en zooveel, méér nog dan de vorige maal.

Den volgenden Zondag droeg Tjietse een nieuwen wollen omslagdoek, de kleine Oene viltgevoerde schoentjes en Tjeerd zelf rookte sigaren van de vier, onderwijl met instemming lezend wat er in 't wekelijksche jachtkrantje stond over de dierenwereld der Friesche marren, boven welk artikel geschreven was:

Hwa ea oer Fryske marren driuw
Forjit se net.
Oan Fryslân en syn marren bliuw
Syn hert....

Hetgeen hij, vooral nu, van harte beaamde.

A. B. WIGMAN.

Foto Burdet.

OVERWINTERING.
JONGEN EN EIEREN VAN DEN ROERDOMP.

1) Friesche benaming voor den Roerdomp (Botaurus stellaris L.).

Ontwerp eener Moderne Schoonheidsleer voor den Tuinaanleg.

(Vervolg).

DE architect moet in dezen arbeid — den aanleg van den *wild-garden* — verwerkelijken zijne denkbeelden omtrent redelijke ordening, hij zal onophoudelijk moeten kampen met de natuur, die zich verzet tegen elke beperking, en hij zal juist met deze voortdurende machtige levensuiting der natuur zijn voordeel doen: door haar wordt hij voortdurend gewaarschuwd tegen een verstarde volmaaktheid, tegen te groote verstandelijkheid in zijn arbeid.

Tot de bekoring der oude tuinen draagt niet weinig bij een verschijnsel van dezelfde soort als de verweering, die de oude steenen der gebouwen zoo fraai van toon maakt; wij vinden dit verschijnsel aangegeven in deze omschrijving van een tuin: „o, wonderlijk avontuur van een stuk grond: de hof, dien de natuur, nadat er niet meer in getuinierd wordt, weer welig zou doen groeien”. (Victor Hugo). Het is het beeld van het Paradou, behalve de woeste wanorde die de planten over de grenzen der perken deed uitbarsten.

Met nuttige doeleinden voor oogen ontruikt de mensch aan de natuur haar bezit, en hij ordent dat in perken van regelmaat; zoo bindt hij de wilde krachten, die steeds gereed zijn om het verloren bezit terug te winnen. Eveneens brengt hij regel aan uit schoonheidszin, waar hij de onweerstaanbare kracht, die in de wilde natuur verloren gaat, in ongerepte wouden, op ontoegankelijke bergen en in vergeten moerassen, tot zich uitleven en zich vertoonen noopt op een bepaald terrein, waar het alles tot een overvloedige schat wordt.

Als deze opvatting juist is, zal het verdienstelijk zijn haar ook overal toe te passen, of men te doen heeft met een uitgebreid domein, welks grenzen als vervloeien in het omringende landschap, terwijl de bosschages als een achtergrond zijn waartegen de sierplanten afsteken, of uitheemsche groepeerings zich vormen, zoo wel als in den *wild-garden*, die de benutting is van alle hulpmiddelen der acclimatiseering, beschikkend over een middelmatige of kleine ruimte, steeds moet men van dezelfde beginselen uitgaan, zoowel waar het keurige rotswerken met een overvloed van berggewassen betreft, als waar het gaat om een gewoon vijfvertje, omgeven door oeverplanten en waarvan het blauwe oppervlak verlevendigd is door het stille spel der waterlelies.

* * *

In Engeland is men ervan teruggekomen den modernen tuin als ondergeschikt aan de woning te beschouwen; dezelfde geest als in het huis heerscht ook daar: evenals de woning vóór alles er op ingericht wordt den bewoners gerieflijk te zijn, — juist het tegendeel van wat men ziet op het vasteland van Europa, waar het huis en het park beide meer zijn ingericht om

den bezoekers te behagen, — zoo is de tuin ook, in beginsel, een inrichting van doelmatigheid, welke waarde er in bestaat, dat zij aan haar bestemming beantwoordt. Maar met welke bekoorlijke planten weet men in Engeland het kleinste hoekje op te smukken! In een tuin is daar alles wat versiering aanbrengen kan, gewettigd, als het maar aan de doelmatigheid niet in den weg staat en ook zelfs het keurigst smaakgevoel bevredigt. Het plan van den hof is gewoonlijk een geheel van meetkundige vakken, die op behendige wijze zijn saangesteld. Het voornaamste bij die groepeerings bestaat niet in hun onderlinge gelijkvormigheid, het is eerder een gelukkige en vernuftige samenvoeging der vakken, waarbij de verdeling van het geheel de hoofdzaak is. Deze gelukkige samenstelling bepaalt het architectonisch karakter van den hof. De weloverwogen aanleg van geriefelijke wegen versterkt de orde.

De moestuin, de zoogenaamde *kitchen-garden*, bij ons altijd min of meer achteraf gelegen, vindt men in Engeland in de onmiddellijke nabijheid van het huis, zoodat de meid of haar meesteres maar een klein eind naar buiten hoeven te gaan om de groenten te plukken. De vruchtentuin ligt daar vlak achter, of is er ook wel mede vereenigd, daarachter ligt de eigenlijke boomgaard.

Doch men moet eens zien met welk een kunstigheid men poogt te allen kant ook de kleinste oppervlakte aantrekkelijk te maken, en hoezeer men daarin ook slaagt. In den tuin is de bloem heerscheres, en overal, waar het nijvere volk der groenten zijn nederige taak vervult, is ook het volk der bloemen daar, om naast dit nut de weelde en liefelijkheid van zijn kleuren en geuren te brengen.

Er is daar geen boomstam, geen haag, geen muur, geen schutting, of een rijke vacht van bloeiende slingerplanten of fraaibladige klimstruiken is er langs uitgespreid, glycinen, klimrozen, clematis, jasmijnen, kamperfoelie, klimop en wilde wingerd. In de kleinste spleten van de muren groeien sierplanten en met hun afwisselend kleurenspeel breken zij de eentonigheid der steenmassa's. Boven op de muren bloeien de bruine nagelbloemen, verbascum en leeuwenbekken, zij steken de kopjes op, als om te neuzen wat bij de burens bespeurt men de vleezige bladschelpjes der vetplantjes.

Er is geen waterplas, hoe klein ook, te bekennen, waar langs de oevers geen irissen of butomus opschieten, of op welker oppervlak zich geen lelies wiegen. Er is geen trapje, geen stoep, of de voegen herbergen plantjes, er is geen rabat langs muur of heining, dat niet tot een fleurigen, geestigen border werd. Geen groep ooftboomen, geen vruchtenheesters, waartusschen men niet de wilde amandel-, kersen- of appelboompjes of uitheemsche ooftboomen, gekweekt om hun prachtige bloesems, kan aantreffen. En ziet eens, rondom de woning liggen als reusachtige traptreden de terrassen uit. Men loopt daar op de mollige tapijten van vers gesneden gras, of op de groene tegelvloeren, in welke voegen zoo gultig veelkleurige strooken van lage bloemsoorten bloeien. En men kan zich eenigszins een voorstelling maken van de mogelijke verscheidenheden in den tuinaanleg bij den aanblik van trappen en muren, leuning en putranden, prieëlen en afdakjes, die van bloemen overvloeien. Fantastische perken, breed als lanen en onafzienbaar lang, omlijsten het geheel en spreiden de vonkelende kleuren van bloemen ten toon, in zoo verbazende afwisseling, dat wij al de soorten niet zouden kunnen noemen. Daarvan zijn ons het gemeenzaamst de oostersche papavers, de delphinium, de leliën, de pioenen, de akeleïen, pentstemon, de campanulen, de floxen, de ma-

HET MEER IN HET TER KAMEREN BOSCH VAN BRUSSEL.

Dit bosch is nochtans een der beste uitingen van den „landelijken stijl”. Het is ook oorspronkelijk een deel van het Zoniënbosch geweest en desondanks thans kunstmatiger dan het kunstmatige.

EEN DER VIJVERS VAN ROBIANO TE TERVUEREN, EN HET KASTEEL VAN ROBIANO.

Een ander voorbeeld van een regelmatig gevormden vijver, een rechthoek. Het schilderachtige van dezen vijver is heel wat natuurlijker dan bij het „landelijk” meer, boven op deze bladzijde afgebeeld.

GEZICHT OP EEN DER VIJVERS, IN HET TER VUEREN-PARK, OMBOORD MET HOOGE BEUKEN.

Zuiver geordend en nochtans in overeenstemming met het karakter van het woud gehouden.

IN ENGELAND: DE STOF WAAR-
UIT DE TUIN GESNEDEN WORDT.

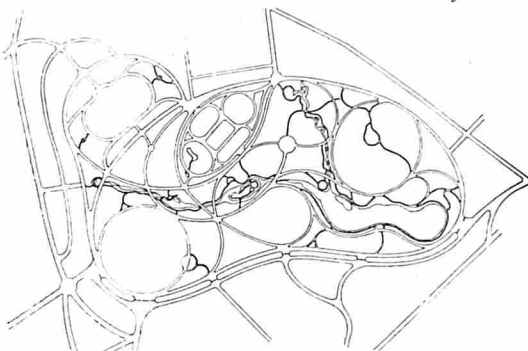
De aartsvaders van het oude Engelsche woud.

DE BLAUWE MUUR.

Uit het Engelsch van

(32) RICHARD WASHBURN CHILD.

GEEN sensatie, geen toegevendheid, geen uitspatting leek mij te bedreigen. Ik wist dat mijn moeder's theorieën over genoegens van de mijne verschilden, en toen ik reeds vroeg tot man gerijpt was, verborg ik voor haar het feit, dat ik reeds voorzichtig en met een zekeren trots geproefd had van 's levens genoegens. Voor ik mijn jongens-tijd achter den rug had, hadden mijne natuurlijke schranderheid

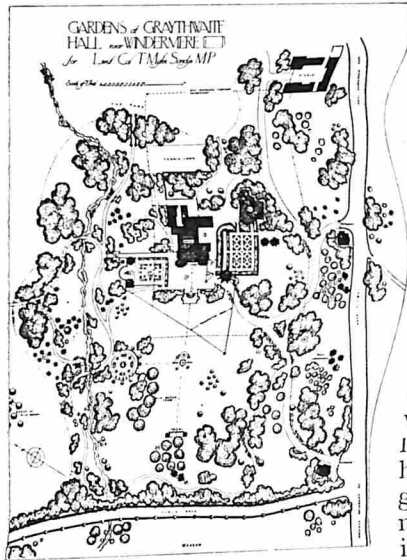

SCHEMA VAN HET SEFTON-PARK
TE LIVERPOOL.

Dit is vrijwel het eenige openbare park in Engeland dat in den dwazen bochten-stijl, den quasi-Engelschen stijl, is aangelegd, door een Franschman trouwens: Ed. André.

in een eigenaardigen vorm. Nog voor ik mijn achttienden verjaardag achter den rug had, gebeurde het, dat, op een mooien maannacht in de lente, een man en een vrouw, beiden veel nuchterder en ouder dan ik, mij tot voor het hek van mijn woning reden, mij verzochten het paard dat zij zich nat van zweet hadden laten draven, wat minder te prijzen, waarna ik, na uitgestapt te zijn, het pad met reusachtige platte steenen naar het huis afliep.

Er brandde licht in de vestibule. Ik bleef daar langen tijd in den spiegel van den ouden mahoniehouten stander staan kijken, met de steeds sterker wordende overtuiging, dat het beeld, dat ik voor mij zag, buitengewoon veel leek op iemand dien ik al eens meer gezien had. Eindelijk drong het tot mij door, dat ik precies

PLAN VAN EEN GROOT LAN-
DELIJK PARK NABIJ
WINDERMERE,

DOOR THOMAS H. MAWSON.

Zoo de omstandigheden hier ook al kromme wegen vroegen dan zijn die wegen toch door de verdere groepeerling weinig opvallend gemaakt.

luwroza en de asters.

Wij zagen dus dat, evenals de *wild-garden* ons ons palet verschaft, de moestuin, die oorspronkelijk reeds het schoone aan het nuttige voegt, ons naar het begrip der *ordering* voert. En niets weerhoudt ons, dit denkbeeld verder te ontwikkelen tot wij de groote decoratieve compositie bereikt hebben.

LOUIS V. D. SWAELMEN.
(Wordt vervolgd).

en mijn keuze van vrienden, mij reeds vele dwaasheden doen leeren kennen, welke ik elk op zichzelf beschouwde als een voor-smaak van het leven, en geenzins als zwakheden. Zwakheid, zoo meende ik, was een karaktertrek, dien ik geërfd had, en het ontging mij, dat ik nu niet langer met kleine slokjes proefde van de verschillende giften die de wereld aanbiedt, doch er met koortsige, lange teugen van dronk.

Het ontwaken kwam in een eigenaardigen vorm. Nog voor ik mijn achttienden verjaardag achter den rug had, gebeurde het, dat, op een mooien maannacht in de lente, een man en een vrouw, beiden veel nuchterder en ouder dan ik, mij tot voor het hek van mijn woning reden, mij verzochten het paard dat zij zich nat van zweet hadden laten draven, wat minder te prijzen, waarna ik, na uitgestapt te zijn, het pad met reusachtige platte steenen naar het huis afliep.

Er brandde licht in de vestibule. Ik bleef daar langen tijd in den spiegel van den ouden mahoniehouten stander staan kijken, met de steeds sterker wordende overtuiging, dat het beeld, dat ik voor mij zag, buitengewoon veel leek op iemand dien ik al eens meer gezien had. Eindelijk drong het tot mij door, dat ik precies gelek op het portret van mijn over-overgrootvader. Hoewel het een nieuw idee was, schokte het mij toch niet. Ik herinner mij dat ik lachte en een beetje wit poeder van mijn mouw veegde. Het poeder wilde er niet dadelijk af; en met 't idee te zoeken naar een borstel wijdde ik mijn vollen aandacht aan een van de laadjes. Mijn onhandige pogingen leidden er enkel toe, dat ik het er geheel uittrok. Op dat oogenblik bracht het toeval een voorwerp aan het licht, dat lang in die lade verborgen had gelegen. Het viel op den grond; hoewel de beweging mij duizelig maakte, bukte ik mij toch om het op te raken. Het was een oude handschoen!

Het was een oude handschoen, schimmelig van ouderdom en toch nog doortrokken van de individualiteit van den man die hem gedragen had, terwijl ook de

plooien van zijn hand nog duidelijk te zien waren. Terwijl ik hem vasthield, verbeeldde ik mij, dat hij nog warm was van de aanraking van levend vleesch, dat er nog vleugjes van de persoonlijkheid van den vroegeren eigenaar uit op stegen, alsof hij hem eerst een oogenblik tevoren had uitgetrokken. Ik weet niet welk een dronken dwaasheid zich van mij meester maakte. Ik herinner me enkel, dat ik mijzelf woorden van zelf-genegenheid toeriep, zooals ook Narcissus zijn eigen beeld in den poel aanbad. Ik drukte den handschoen tegen mijn gelaat, verheugd over zijn gelijkenis met mijzelf, naar het mij leek. In mijn door drank verhitte verbeelding gaf ik het ding de eigenschappen van een levend wezen. Het leek mij toe levenswarmte uit te stralen. Het had daar lang gelegen als een onbeziend ding. Mijn aanraken had er weder leven in gewekt, zooals ook zijn aanraking nu mij doortilde.

En terwijl ik hem nog tegen mijn wang drukte, wendde ik mij om naar de portières van de bibliotheek, en, zooals het toeval wilde, deed ik een misstap, omdat mijn hoofd duizelde, en viel voorover in de plooien van het gordijn. Hierdoor kwam ik plat op den houten vloer te zitten, brabbeldend als een idioot tegen het duistere licht dat mij de boekenkasten toonde, die zich overal langs de wanden der kamer van vloer tot zoldering verhieven.

Eindelijk zag ik door den nevel van mijn dronken brein mijn moeder. Zij zeide niets; zij hilde niet. Zij was naar beneden gekomen, en nu glansde haar gezicht door den nevel van andere dingen, kalm, strak, onbewegelijk als een doodenmasker. Zij kwam naar mij toe, en terwijl zij mij den handschoen uit de hand nam, bekeek zij hem, zooals een toekomstig koper zou doen. Den volgenden morgen temidden van de verschrikking van verblindend zonlicht, vertelde zij de waarheid omtrent mijn vader. Hij was niet dapper en niet goed geweest.

„De handschoen was van hem”, zeide zij met toonlooze, koude stem. „Ben je niet bang?”

„Waarvoor?” vroeg ik.

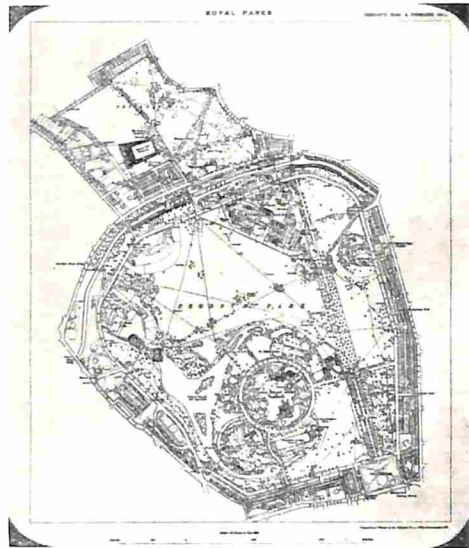
„Voor jezelf”, fluisterde zij.

„Ja”, zei ik, „vreeselijk!”

Ik had in mijn kracht geloofd, en nu hadden een paar uren mij de verschrikkingen van vrees voor mijzelf geleerd.

Het vreeselijke verhaal van dit legaat van wilde hartstochten, dat was overgegaan van grootvader op grootvader, van vader op zoon, drukte op mijn hersenen als een looden discus, die in mijn brein geworpen was. Eerst had ik de vreugden leeren kennen van het experimenteren met mijn kracht; nu zou ik kennis maken met de folteringen, welke mij de geesten deden ondergaan die mij voortdurend schenen te bespotten als ik mijn wil wilde doen gelden. Een heele linie dezer spookgestalten, vaders en zonen, wezen met den vinger naar mij, en lachten mij uit. „Er rust een vloek op u”, zeiden zij op zakelijken toon. Ik bracht mijn dagen door, geslingerd tusschen mijn besluit toe te geven aan mijn lusten, met het doel om te zien in hoeverre ik mij zou kunnen beheerschen op een gegeven oogenblik, en de pijnlijke verslappung van geestkracht, die het bewustzijn vergezelt, dat men alle hoop op overwinning moet laten varen. Nooit wist iemand zulke listige verontschuldigungen te bedenken voor onmatigheid als ik toen. De bloote waarheid, dat ik mijn lichaam geneugten had leeren kennen, die het nooit weder zou kunnen afschudden voor mijn ouden dag of voor ze door ziekte buiten mijn bereik geraakt waren, was nooit iemand beter bekend dan mij.

Gelukkig stierf mijn moeder nog voor het losbreken van mijn barbaarsche natuur den trots geknakt had, die oorzaak was dat

PLAN VAN HET REGENTS-PARK
TE LONDEN.

Vergelijk met de vorige figuren de eenvoudige rangschikking van dit park, waarin de lijnen der wegen verdwijnen.

DE AANLEG VAN PARKEN
IN ENGELAND.

Bij den aanleg van de parken van de figuren hier-naast en hierboven is het karakter van het groote landschap geëerbiedigd, iets wat een eerste voorschrift bij het maken van een park is. Hierboven een karakteristiek voorbeeld er van.

ik mijn ware persoonlijkheid verborg voor het daglicht. Ik verkocht het landgoed, en vloekte de vochtige, oude boomen en paddestoelen en stille, sombere kamers op den dag dat ik de acte van overdracht teekende. Ik trok van de eene stad naar de andere, en verliet ze weder zoodra ze mij dreigden te gaan vervelen, of mij mijn rechtmatige straf te zullen toebedeelen. Het geld vloog naar alle kanten heen.

Misschien zou alles nog anders gegaan zijn als ik niet achtervolgd was door een duivelachtig goede fortuin bij kansspelen.

Het is me wel gebeurd dat mijn laatste stuiver hing aan den worp van één kaart, en dat hij naar mij terug kwam rennen met een klein fortuin achter zich aan. Overal begon men, daar men de resultaten verkeerd uitlegde, over mijn wonderbaarlijk geluk te fluisteren. Slechts éénmaal werd mij de waarheid ronduit gezegd, en dat was te Monte Carlo, waar een paar rood geverfde, toringachtige lippen met vreeselijke coquetterie over de tafel tegen mij pruilden, en zeiden: „Bah! Als we ons zelf aanmelden, neemt de Duivel ons allemáál aan, maar het zijn er maar heel enkelen, die hij zelf kiest! Monsieur heeft alweer gewonnen!”

Zij had gelijk, maar er komt een eind aan alles, en het einde van mijn ruineuze geluk kwam in Venetië. Het kwam met Margaret Murchie; het kwam, geloof ik, zoodra ik haar in 't café zag zitten, alleen, goud van het hoofd tot de voeten, goud van haar, goud van huid, gouden stralen, die uit haar oogen schitterden, en stortvloedden van goud in de bewegingen van haar lichaam — een levend wezen van goud, glinsterend als een goudklomp, warm en schitterend en onbezoeeld als een muntstuk, dat zóó vanonder de muntstempels vandaan komt. Ik nam haar met mij mee naar Toscane — stal haar van een oude feeks van een waarzegster. Ah, ik zie dat zij u niet alles verteld heeft. Maar dat doet er niet toe. Er stak geen schande voor haar in — zij had u zeer goed alles kunnen vertellen! Zij behoefde bij haar verhaal niet te blozen. Het was het eenige mooie in mijn leven. De boomen in dat land groeien aan den rand van groene weiden, hoog en statig als de boomen op Lorrain's doeken. Schapen, met zacht-klingelende belletjes, grazen op de vruchtbare hellingen. Bij het aanbreken van den dag zingen de vogels in het kreupelhout. De heuvelen zijn vol van bronnen van wonderbaarlijke helderheid. Vlinders zweven over de heggen en schieten half-verborgten tuinen in.

Een maandlang speelden wij daar als kinderen. Haar onbedorvenheid was bekoorlijk. Haar geest was als een onbeschilderd doek. Ik kon erop afmalen wat ik wilde, en daar ik haar liefhad, schilderde ik enkel schoone tafereelen, tafereelen van de goddelijke dingen die nog over waren in het misbruikte, sterfelijke heilgdom van de ziel van Mortimer Cranch.

Wat bereikte ik met het voor haar uitspreiden van al de vruchten mijner opvoeding en mijn intieme bekendheid met verfijning? Wat bereikte ik met mijn geestelijke overheersching? Ik voltooide er mijn eigen ondergang mee. U hoeft niet te vragen hoe. Ik zal het u vertellen. Ik maakte dat dit gezonde, stralende Iersche kind begon te gelooven in de schoonheid van karakter, die ik haar almaar toedichtte. Ik veroorzaakte dat zij begon te gelooven dat zij een edel schepsel was, in staat tot schoone, vrouwelijke onbaatzuchtigheid. Het was als de invloed van den hypnotiseur. Mijn eigen geïdealiseerd idee van haar, dat ik haar in het begin enkel vertelde om in haar de genoegens der bewondering te wekken, begon eindelijk door het steeds herhalen, maar al te werkelijk voor mijzelf te worden. Ik begon de vaste overtuiging te krijgen, dat zij de zeldzame eigenschappen bezat, die

ik haar toegedicht had. Ik bemerkte, dat ik wanhopig verliefd op haar was — niet enkel bedweld door de schoonheid van haar lichaam en haar lach, doch of werkelijke, of ingebeelde schoonheid van karakter evengood. Dit oefende grooten invloed op haar. Ook zij begon het te gelooven. Haar vermogen om goed te zijn groeide aan. Een zekere droefheid begon langzamerhand over haar te komen.

„Waarom ben je toch zoo nadenkend?” zeide ik op zekeren middag tot haar, terwijl wij samen op een plateautje zaten, van waar men de vreedzame vallei overzag.

„Dat moet je niet vragen”, zei ze bitter, naar den grond kijkend.

Ik werd dol van nieuwsgierigheid. Twee dagen lang vervolgde ik haar met wreede vragen. Ik meende, dat zij verdriet had om het een of ander geheim in haar verleden. Eindelijk vertelde zij mij wat haar scheelde, en ik geloof dat zij waarheid sprak. Zij zeide ervan overtuigd te zijn dat een meisje zonder opvoeding en verfijning niet mocht wenschen door mij mede door het leven genomen te worden. Zij sprak enkel over het ongeluk dat het mij brengen zou als ik mij voor goed aan haar bond.

„Zeg me dat je me liefheb!” riep ik uit.

Zij schudde het hoofd.

„Ik ben je gelijke niet”, zeide zij. „Jij bent het geweest die me goed gemaakt hebt, als ik tenminste goed ben. Heb je zelf niet gezegd, dat ik in staat zou zijn tot iedere opoffering voor de liefde?”

„Ja, dat heb ik gezegd”, zei ik.

„Stil”, fluisterde zij en legde haar hand op de mijne.

Den volgenden dag was zij verdwenen. Niemand wist wanneer of hoe, of waarheen zij gegaan was. Zij was spoorloos verdwenen, en liet geen bericht achter. Haar kamer was leeg. En daar, op den met tegels ingelegden vloer, lag de rosette van een vrouwenpantoffel. Het sprak van haast, van afscheid voor goed: was voldoende om er mij van te overtuigen, dat Margaret niet louter een product mijner verbeelding was. Doch het nietswaardige ding en de vluchtige persoonlijke geur, die er nog aan te bespeuren vielen, was al wat mij nog restte van haar en van mijn zelfzuchtige droomen. Ik reisde al de groote steden af om haar of mevrouw Welstoke te vinden, doch tevergeefs. Mijn middelen raakten op. De roulette-tafel en de kaarten spotten met mijn pogingen om ze weder aan te vullen. De Fortuin had mij de redding voor de oogen heen en weer doen bengelen, en lachte nu om mijn pogingen om mij middelen te verschaffen. En zoo ontbrak mij het middel om te kunnen zoeken naar mijn geluk. Toen ik gespeeld had om geld te krijgen dat tot mijn ondergang zou strekken, en als het ware met de hulp van den Booz, had ik gewonnen; en nu, nu ik trachtte een ander leven te beginnen, leidde een boosaardige duivel het spel, en ruïneerde mij.

Ik herinner mij hoe ik eraan dacht hoe ik het leven begonnen was in het volle besef van mijn

macht over de geheele wereld, en bovenal, over mijzelf. Ik zat op een stoel op den boulevard voor een armoedig café'tje te Brest, en keek naar mijn versleten schoenen.

„Enfin”, zei ik hardop, „wat absinthe — een dag van vergetelheid — en dan — begin ik een nieuw leven”.

Het was dezelfde bedriegelijke belofte — het heden dat de toekomst voorloog en het deed voorkomen alsof alles was zooals het moest zijn. Ik klapte in de handen. Een slordig meisje be- diende mij, en bleef met haar dikke handen op haar heupen staan kijken, terwijl ik in mijn glas starde.

„Drink dan”, zeide zij.

„Moet ik?” vroeg ik.

Zij knikte ernstig. En toen dronk ik.

(Wordt vervolgd)

Foto C. Steenbergk.

DE MOLEN „DE STIER”, AAN DEN MARESINGEL TE LEIDEN, WELKE MET AFBRAAK BEDREIGD WORDT.